

**Відокремлений структурний підрозділ
«Львівський фаховий коледж транспортної інфраструктури
Національного університету «Львівська політехніка»**

**ЗБІРНИК ТЕЗ
освітньо-етнографічного семінару
«Визнання усталених традицій і вкорінення
історичної пам'яті в українському культурному
просторі»**

19. 05. 2023 р.

**ЛЬВІВ
2023**

Освітньо-етнографічний семінар «Визнання усталених традицій і вкорінення історичної пам'яті в українському культурному просторі». Збірник тез. Львів: ВСП «ЛФКТИ НУ «ЛП». С. 60.

Збірник містить тези викладачів закладів фахової передвищої освіти – учасників освітньо-етнографічного семінару «Визнання усталених традицій і вкорінення історичної пам'яті в українському культурному просторі», присвяченому темі: «Вишиванка – поема життя», який проводився 19 травня 2023 року в рамках святкування Міжнародного дня вишиванки у Відокремленому структурному підрозділі «Львівський фаховий коледж транспортної інфраструктури Національного університету «Львівська політехніка».

Тези подано в редакції авторів.

Робоча мова конференції – українська.

Організатор конференції: Вовк Оксана Анатоліївна

Секретар конференції: Стельмах Софія Вікторівна

Відповідальні за випуск: Вовк О. А.

Стельмах С. В.

ЗМІСТ:

Бондарєва Тетяна	
РОЗДУМИ ПРО ВИШИТИЙ БІЛЬ	5
Айхлер Уляна	
ВИШИВАНКА – СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОЇ СИЛИ ТА СУЧАСНА ЗБРОЯ	6
Вовк Оксана	
ОСОБЛИВОСТІ ВИШИВАНОК ГАЛИЧИНИ	11
Стельмах Софія	
ВИШИТА СОРОЧКА ЧИ ВИШИВАНКА? ВИШИВКА ЯКОБОВ'ЯЗКОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ОБРЯДОДІЙ УКРАЇНЦІВ	13
Боброва Ярина	
ОСОБЛИВОСТІ ОРНАМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ У РІЗНИХ ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	19
Бунько Світлана	
ВИКОРИСТАННЯ СИМВОЛІКИ ВИШИВАНКИ У БІСЕРОПЛЕТІННІ	28
Губа Юлія	
ВИШИВАНКА ТА ВИШИТИЙ РУШНИК НА СУМЩИНІ. ТВОРІННЯ РУК, ДУШІ І СЕРЦЯ	34
Ісакова Валентина	
ОСОБЛИВОСТІ ВИШИВКИ НА ПОЛТАВЩИНІ: СИМВОЛІКА, ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК	38
Нечваль Ірина	
ВИШИВАНКИ СУМЩИНИ	42
Нікітенко Ірина	
ОСОБЛИВОСТІ ВИШИВАНОК ДОНЕЧЧИНИ	46
Ситор Ольга	
ЕТНОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ. МОДУ НА ВИШИВАНКИ І УКРАЇНСЬКУ МОВУ ВВЕЛА ОЛЕНА ПЧІЛКА (ОЛЬГА	

КОСАЧ-ДРАГОМАНОВА)	50
Чернушенко Валентина.	
СКАРБИ БАБУСИНОЇ СКРИНІ	57
Чикалова Наталія	
РОДИННА СКАРБНИЦЯ ВИШИВАНОК	61

Тетяна Бондарєва, заступник
директора ВСП «Вовчанський
фаховийколедж Державного
біотехнологічного університету»,
к.ф.н., спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист

РОЗДУМИ ПРО ВИШИТИЙ БІЛЬ

Останній рік нашого життя – чи не найтяжче випробування для кожного українця та України. І не лише для України: війна зірвала маску з усього світу, і ми побачили, хто є нашими щирими друзями, а хто лицемірно говорить про демократичні цінності та свободи та продає суверенну державу за барель російської нафти.

Я дякую Богу за цей досвід, хоч він був гірким для мене. Але я вийшла з нього багатою людиною, що прожила 100 життів.

Мені пощастило відчутти на собі, що таке підтримка абсолютно незнайомих людей, які просто віддавали все, що мали самі. Іноді це відбувалося мовчки, бо ми говорили різними мовами. Особливо розчулило, коли балтійці сплели теплі шкарпетки українським дітям, щоб вони не замерзли взимку...Таких спогадів багато. І ці спогади, наче вишитий орнамент, ляжуть на мої груди і будуть зі мною аж до скону. І про кожну подію, яка вишита на моїй душі, я розповідатиму своїм онукам як про щось казкове і неймовірне.

І це світлі кольори моєї вишиванки.

Але є те, що не можна забути чи викреслити з цього орнаменту: це біль. І, здається, ніщо так не болить, як серце матері. Я чула плач матерів моїх загиблих студентів-захисників, і плач матерів моїх студентів-зрадників, і плач матерів моїх депортованих студентів, і плач матерів моїх полонених студентів. І кожну вислухала.

І це темні кольори моєї вишиванки.

Уляна АЙХЛЕР, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист ВСП «Стрийський фаховий коледж Львівського НУП»

Вишиванка — символ української сили та сучасна зброя

Для українця вишиванка – не просто одяг. Це щось дуже особливе: особисте, рідне, святе. Вишиванка – як символ, який зберігає його коріння, ідентичність, розуміння себе. Це наша історія: міфологія, релігія, давнє мистецтво наших предків, душа нашого народу. Та більше того, у вишивці зашифровано наш генетичний код.

Особливе шанобливе ставлення нашими предками до вишиванки пояснювалось не лише тим, що вона відрізнялась неймовірною красою, а й тим, що вона була оберегом людини, яка захищала від нечистої сили та бід.

В українському суспільстві сьогодні є надзвичайно великий попит на історію та народні традиції, зокрема, з'явилася шалена мода на вишиванки. Нині ми спостерігаємо переосмислення культурних традицій, коли окремих предметів, навіть якщо він давно вийшов з ужитку, стає дорогоцінною пам'яткою, духовне значення якої з плином часу зростає.

Вишиванка в сприйнятті сучасного світу стала одягом вільних людей, які цінують власну свободу і незалежність. Адже вишиванка ще з давніх давен супроводжувала український народ і була для них символом нескореності й того, що вони є українцями. Сорочки, вишиті спеціальними символами, носили козаки-характерники (деякі зразки збереглись до нині). Чумаки довіряли прання своєї сорочки лише одній єдиній дівчині. А воїни УПА носили з собою чорні вишиванки на випадок раптової смерті.

З початком російської агресії в Криму та на Сході українська вишита сорочка стала символом української сили, ознакою сміливості. Одягти вишиванку в 2014 році на Донбасі було небезпечно. І в наш час переселенці, що покидали окуповані землі Донецької та Луганської областей, перетинаючи

блокпости, також намагались вивезти свої вишиванки: одягали їх навиворіт, зверху надягали светри й таким чином вивозили з окупації. Саме з 2014 року День вишиванки став міжнародним святом.

Повномасштабне вторгнення росії на територію нашої держави вилилось у несподівані орнаменти вишиванок, яка знову стала уособленням українського духу і незламності.

В серпні 2022 року Президент України Володимир Зеленський з'явився в оригінальній вишиванці, яку створила білоруська дизайнера Руфіна Базлова. Після нападу Росії на нашу країну художниця почала присвячувати свої роботи Україні. На виробі, який одягнув президент України, зображено важливі речі сучасної української історії: танки, БТР, колоски пшениці та українці, які тримаються за руки.

Сумська майстриня Світлана Вовк створила нову колекцію вишиваних суконь та сорочок, яку назвала "Вишиванки війни". Дизайнерка створила вишиванки, присвячені містам України. Для кожного міста - Суми, Київ, Ірпінь

– розробила свій особливий орнамент, який розкриває тему війни.
Кожна сукня

– особлива, каже дизайнерка. Чорним по сірому вигаптувала вона рідні нескорені Суми. Гаряче сонце – то Одеса, де її застала війна. Блакитний Дніпро та собори

– її улюблений Київ. Тризубами та патріотичними гаслами прикрасила вишиванку "Маріуполь" – за ним дуже сумує. Всі вишиванки з'явилися в період звільнення Херсона.

Черкаська вишивальниця Оксана Поступак ініціювала акцію «Сорочка для захисника», до якої доєдналися вишивальниці з усієї України. Вони створюють вишиванки для захисників і захисниць, які бажають носити таку вишиванку-оберіг. Майстрині, котрі пережили окупацію, вишивають сорочки для воїнів, які визволяли їх міста.

Буковинка Олена Ясінська в межах цього проекту вишила сорочку для бійця родом з Узбекистану, відтворивши в його сорочці орнаменти

стародавнього мінарету в місті Андижан, звідки воїн родом.

Херсонська майстриня Інна Микуцька з перших днів війни і окупації міста стала вишивати сорочки. Вона давала їм символічні назви: «Сорочка Перемоги», «Сорочка Визволення», «Сорочка Очікування». Та вишиванка Перемоги унікальна не лише за своєю назвою. Візерунок для неї майстриня зняла з картини Михайло Брянського «Портрет дівчини у вишиваній сукні», яку окупанти викрали з Херсонського обласного художнього музею імені О. Шовкуненка. Тільки там орнамент вишитий гладдю, а пані Інна переробила його в хрестик. Бо іншого полотна не мала, а придбати в окупації щось для рукоділля було неможливо. А от кольори лишила ті самі – червоний та синій. Її вишиванки – це уособлення непохитної віри в нашу армію і Перемогу.

«Борщівська сорочка для воїна» - авторський проект тернопільської вишивальниці Майї Юркевич. Його учасниці вишивають чоловічі сорочки за давніми борщівськими швами, щоб подарувати їх українським воїнам після війни. Частина коштів за платні майстер-класи з техніки борщівської вишивки перераховують для потреб ЗСУ.

В артпросторі Національної бібліотеки України для дітей у вересні 2022 читачі власноруч вишивали «Рушник Перемоги», а з лютого 2023 розпочався символічний проєкт «Вишиванка для Залужного». Серед вишивальників люди різного віку, статусу, посад: від малечі і до бабусь, від дипломатів до пересічних громадян, від громадських діячів до лідерів думок. На темно-зеленому полотні вишиті сірими і чорними нитками гілки калини, листя дуба, колоски пшениці, восьмикутна зірка, книга, хрест, Тризуб, воїни і діти. Ця вишиванка є символом нашої віри у військовий талант Головнокомандувача Валерія Залужного та наші Збройні сили України.

Галина Шуневич, дизайнерка з Львівщини, створює сорочки для політиків і дипломатів, які підтримують Україну. Вишиваний одяг жінка вже надіслала президентам Польщі, Литви, Латвії та Естонії. Отримав сорочку і колишній прем'єр Великої Британії Борис Джонсон і очільник уряду Японії. А ще одна - попрямувала за океан до Джо Байдена.

Український бренд вишиваного одягу "Мотив" зі Львова створив вишивану сорочку із зображенням безпілотника Bayraktar. Першу таку вишиванку подарували братам-засновникам фірми, яка виробляє безпілотниками, Халуку та Сельчуку Байрактарам. Їх передали через посла України в Турецькій Республіці Василя Боднара.

На Стрийщині ще в 2018 році був започаткований проєкт національно-патріотичний проєкт «Вишиваний оберіг, Тобі, наш Український захисник». У рамках проєкту на освяченому полотні сільські майстрині вишивали сорочки для воїнів АТО. У День захисника України вишиванки передали воїнам.

В червні 2022 року у Стрию у музеї "Родини Бандерів" відбулася презентація відшитої з фото сорочки Степана Бандери. Це вже 30 сорочка в межах просвітницького проєкту Тетяни Зез "Вишивка в одязі видатних українців". Тетяна — переселенка з Донецька, координує проєкт заради збереження національної пам'яті, популяризації української вишиванки та історичної правди про українську еліту минулих століть. Уже вийшли у світ копії нарядів Лесі Українки, Івана Франка, Тараса Шевченка, Марії Заньковецької, Максима Рильського, Михайла Старицького та багатьох інших видатних українців. Амбасадором вишивки Бандери став історик, громадсько-політичний діяч, дослідник визвольного руху в Україні Володимир В'ятрович. Під час презентації у Стрию він був одягнений саме у ту першу сорочку ручної роботи, яку виготовила вишивальниця зі Львова Оля Лелик.

Живе українська вишиванка і в окопах. Українські бійці не тільки вміло воюють, а й тримають голку в руках. Так франківчанин Руслан Ружило, який з перших днів війни боронить Україну на фронті, коли стихають обстріли вишиває прапор оновленої країни. Один день війни – це один жовто-блакитний рядок прапора, що символізує Перемогу українців.

Нині вишиванка є символом сучасної воюючої України. У ній новітні Герої - бійці ЗСУ, добровольчих батальйонів, Національної гвардії, захищали Україну в перших боях і донині воюють проти російського загарбника.

Джерела

1. <https://vikna.if.ua/news/category/all/2022/08/23/136173/view>
2. <https://tsn.ua/lady/news/show-biznes/vishivanki-viyni-dizanerka-vplitaye-v-ornamenti-simvoli-narodzheni-shirokomasshtabnim-vtorgnennyam-2212369.html>
3. <https://tsn.ua/lady/moda/shkola-stilya/vishivanki-dlya-prezidentiv-dizaynerka-z-lvivschini-shiye-sorochki-dlya-politikiv-yaki-pidrimuyut-ukrayinu-2179288.html>
4. https://t.me/ks_grivna

Оксана Вовк, заступник директора,
викладач української мови та
літератури ВСП «Львівський фаховий
коледж транспортної інфраструктури
Національного університету
«Львівська політехніка», спеціаліст
вищої категорії

Особливості вишиванок Галичини

Українська вишиванка – це унікальна прикраса, яка не тільки відрізняється привабливим зовнішнім виглядом, а ще й несе в собі певну інформацію про регіон, де вона була виконана. Про це свідчать певні особливості техніки вишивання в різних областях, а також використання особливих візерунків. Це можуть бути зображення тварин та рослин, геометричні фігури, а також різні орнаменти.

Галичина – це історична назва українського регіону, який охоплює Львівську, Івано-Франківську і Тернопільську області. На території цих областей багато років тому популярними були рослинні і геометричні візерунки, які відрізнялися великою кількістю сполучень різних відтінків і кольорів.

Найпоширенішими в кольоровій гамі були червоний, жовтий і зелений. Досить поширеним було також поєднання декількох відтінків жовтого, що висвітлювало вишиванку і додавало їй золотистого блиску. Усі візерунки, які використовували майстрині Галичини, зазвичай повністю заповнювали основу тканини.

Що стосується матеріалу ниток, то найчастіше для вишиванок використовувалися вовняні нитки. Для їх фарбування застосовували натуральні барвники: бузину, горіх, вільху й інші рослини. Щоб отримати червоні відтінки ниток, використовувався сік буряка. До популярних технік вишивання на Галичині відносились:

- яворівка;

- стебнівка;
- лічильна гладь;
- борщівка
- низинка.

Ці техніки збереглися до сьогодні. Але з часом до них додався ще один досить популярний спосіб вишивки - хрестик.

Прикарпаття – це особливий регіон України, який знаходиться біля Карпатських гір. Характерною рисою етнографічного району Прикарпаття можна назвати велику кількість окремих частин регіону зі своїм колоритом.

Перш за все, це стосується 4 основних регіонів Прикарпаття, до яких відносяться:

- Покуття;
- Опілля;
- Гуцульщина;
- Бойківщина.

У кожному із цих регіонів вишивка відрізняється не тільки видом орнаменту, а й технікою виконання. Якщо на території Гуцульщини вишивальниці віддають перевагу багатству відтінків і геометричним візерункам, то на Опіллі – більш популярні рослинні візерунки.

На формування вишивок Закарпатського регіону впливали народи, що проживали в цій місцевості. Це угорці, українці, словаки, румуни, німці та люди інших національностей. Культури різних національностей, переплітаючись, впливали одна на іншу. Всі вони зробили свій вплив на народну вишивку, характерну для Закарпаття.

На Закарпатті візерунки на вишиванках виконували нитками з льону або вовни, а також металевими нитками, стрічками або бісером. У вишивці використовувались такі техніки, як низинка, штапівка, гладь, хрестик, сітка стебнівка та інші. Основною технікою в даній місцевості є низинка. Використання такої техніки робить вишивку густою, а зі зворотного боку тканини орнамент має негативний малюнок.

Софія Стельмах, викладач
української мови та літератури ВСП
«Львівський фаховий коледж
транспортної інфраструктури
Національного університету
«Львівська політехніка»

Вишита сорочка чи вишиванка?

Вишивка як обов'язковий елемент обрядодій українців

Якщо запитати, до прикладу, людину старшого покоління, що таке вишиванка, то вона, найімовірніше, скаже, що це нове слово на позначення вишитої сорочки. І справді, термін «вишиванка» з'явився відносно недавно і почав позначати увесь вишитий одяг. Таким чином, вишиванкою називають і вишиті сорочки, і сукні, і жакети, і навіть верхній одяг. Етнологи ж наполягають, що на позначення автентичного елемента гардеробу необхідно застосовувати автентичну його назву, а саме – вишита сорочка.

Віталій Жайворонок у словнику-довіднику «Знаки української етнокультури» визначає сорочку як жіночий, чоловічий і дитячий одяг, характерна особливість якого – вишивка. Також автор словника стверджує, що вишиті елементи – це ознака достатку, не тільки фінансового, а й духовного та культурного. З сорочкою пов'язують усе життя людини від народження і до смерті. Пригадаймо, як про щасливу людину кажуть: «В сорочці народився», а про нещасливу: «Без сорочки народився, так і вмере без штанів». Відомий весільний обряд, коли наречена перед весіллям дарує нареченому сорочку, яку сама вишивала. Вона символізує найближчу і найдорожчу річ: «Своя сорочка ближче до тіла», «Ближча сорочка до тіла, ніж кожух». Про дуже добру людину кажуть: «Сорочку би з себе дав (зняв)», «Він останню сорочку віддасть». «Хоч би із себе сорочку продати» - каже людина, готова на найбільші витрати. «До сорочки обдерти» - означає забрати останнє. Сорочка також служить оберегом від зурочення («коли обтертися сорочкою, то вроки не причепляться»), щоб

позбутися блуду чи вроків, треба одягнути сорочку навиворіт. Перед смертю одягали чисту сорочку. Наприклад, у новелі «Чотири шаблі» Юрій Яновський пише: «Чи всі понадягали чисті сорочки? – питає Шехай перед боєм, і всі здригаються».

Враховуючи те, що українці завжди прикрашали свій одяг різноманітною вишивкою, то кожна сорочка була вишитою. Навіть не святковий, а буденний одяг, у якому працювали в полі був прикрашений, нехай невеликою, але вишивкою. Тому споконвіку це була просто «сорочка», а згодом, із появою (під впливом європейської моди) сучасних сорочок без вишивки, почали використовувати термін «вишита сорочка» для розрізнення із сорочкою звичайною. Можемо провести паралелі із подібним елементом одягу у білорусів та поляків. Вишита сорочка у них називається «кошуля», що дослівно перекладається, як «сорочка».

На думку Марини Аскурави, старшої наукової співробітниці Херсонського краєзнавчого музею, вишиванками можна називати лише сучасний одяг, а той що носили наші предки - це народні або вишиті сорочки: “Якщо розглядати суто з етнографічної, етнологічної точок зору, то термін “вишиванка” не зустрічається в літературі. Десь у середині ХХ століття вишиванкою починають називати сорочку вже більш сучасного крою, коротку, вишиту. Але не можна назвати ті сорочки народні, які зберігаються в фондах музеїв, вишиванками. На мою думку, це буде не зовсім коректно і правильно. Адже коли спілкуєшся з дослідниками або людьми старшого віку вони не вживають такого терміну. Це просто сорочка. Всі сорочки були вишитими. Вишиванкою доречно називати більш сучасні зразки одягу в народному стилі, яких зараз дуже багато. Це вишиванка, а те що ми бачимо у музеях - це народна сорочка”. (<https://suspilne.media/35137-riznicu-miz-visivankou-ta-visitou-sorockou-poasnili-hersonski-muzejniki/>)

Отже, ми бачимо тенденцію, коли дослідники старовинного українського народного одягу прагнуть розділити два терміни – вишиванка і вишита сорочка. Але зрозуміло, що термін вишиванка міцно вкорінився у нашій свідомості і залишиться в історії, яка твориться саме сьогодні і коли вже наші нащадки

будуть досліджувати тему українського одягу, вони будуть визначати вишиту сорочку як одяг, датований до ХХ століття, а вишиванку, як осучаснений варіант традиційного одягу ХХ століття.

Подібна ситуація спостерігається і з терміном «вишитий рушник», який раніше називали просто рушником. Цей елемент побуту українців відігравав важливу роль не лише у побуті, а й у обрядових дійствах. І хоч багато традицій, пов'язаних із рушниками уже давно забуті, ми все ж спостерігаємо, що вишитий рушник є невід'ємним елементом проведення шлюбного обряду і сьогодні.

Найбільш знаним серед обрядових рушників є весільний рушник. Він мав таке важливе значення у весільних обрядах, що навіть сьогодні жодне весілля не обходиться без рушника, бодай одного. Він і зараз має магичне значення для пари, що вступає у шлюб, адже, за віруваннями давніх українців, кожен вишитий елемент несе в собі зашифрований код, у який молода дівчина закладає побажання щасливої долі, взаємного кохання, достатку, зв'язку з предками і продовження роду...

На початку ХХ століття у весільному обряді використовувалося до двадцяти різновидів рушників. На них клали коровай, ними перев'язували старостів, простеляли дорогу молодим. Нині на весіллі вже використовують не двадцять, а п'ять-сім. А побачити на якомусь весіллі всі вишиті рушники – дивина.

Розгляньмо основні зображення-символи, які можна вишивати на весільних рушниках та їх значення:

Птахи (орли, соколи, індики, павичі, голуби...), які цілуються дзьобиками або разом тримають гілочку калини – символ подружньої пари, взаємного кохання та продовження роду. Важливо, щоб птахи були повернуті один до одного. З покоління в покоління жінки передають

оповідку про те, як дівчина за жартами не помітила, як вишила пташок, які відвернулися одна від одної, а випорювати не захотіла. За переказами, подружнє життя тієї дівчини склалося погано. Зрештою, розвернутих пташок одна від одної вишивали на рушниках, але використовували ці рушники під час сватання, коли дівчина відмовляла хлопцеві, «давала гарбуза», тоді вона дарувала хлопцеві такий рушник, ніби промовляючи, що вона його дуже

поважає, але заміж за нього не піде.

Дубове листя і жолуді – символ чоловічої сили, міцності.

Калина – символ жінки, її краси, невмирущості роду.

Лілія – символ цнотливості, вірності, кохання.

Виноград – символ радості і краси, утворення нової родини, яка докладезусиль зберегти й примножити те хороше й добре, що було у їхніх

сім'ях.

Колосся пшениці – символ достатку й багатства майбутньої родини.

Як приклад, пропоную розглянути весільний рушник з моєї приватної колекції, якому близько 100 років. Цей рушник передавався з покоління у покоління в нашій родині, як велика цінність і з часом навіть перестав ідентифікуватися як весільний серед його власників, висів на іконах, через що зазнав пошкоджень, полотно порвалося у кількох місцях під впливом сонячного світла. Але за символами, вишитими тут, можна одразу розпізнати його, як весільний. Зокрема, бачимо дубове листя і жолуді – чоловічий символ, пара птахів, що повернуті один до одного – взаємне кохання, калина в дзьобиках пташок – жіночий символ, також ягоди – це діти, символ продовження роду,

чаша – символ достатку в родині (повна чаша), а також гілля та квіти, що разом символізують дерево життя. Усі ці символи програмують подружню пару на щасливе життя.

Що вишивати на рушнику, особиста справа кожної дівчини, але є певні правила, яких у процесі роботи дотримувалися усі вишивальниці:

- Не братися до роботи у поганому настрої;
- Не вишивати, сидячи спиною до вікна, бо щастя пройде стороною;
- Голкою, якою почали роботу, маєте й закінчити – це на щастя;
- Роботу починати і закінчувати варто у четвер (чистий день, який своєю чистотою очищатиме і ваш виріб);
- Не можна прикрашати рушники мережкою чи вирізуванням – життя буде дірчасте;
- Не можна весільний рушник вишивати вночі;
- На двох боках рушника повинні бути відмінності;
- Бік, який вишивається першим – чоловічий (нареченого), другий – жіночий (нареченої);
- Вишивка має бути акуратною, як з лицьового боку, так і зі зворотного. Лице – для людей, виворіт – для Бога;
- Рушник вишивають на суцільному полотні, щоб не перерізати життєвий шлях;
- Місце на рушникові, де стають молодята, не прикрашають вишивкою – це Боже місце, і ставши на рушник молодята отримують Боже благословення;
- Розміри весільного рушника повинні ділитися на 7 (щасливе магичне число);
- Вишивкою заповнюють чверть кожної половини;
- Після весілля рушник потрібно зберігати у пошлюбленої пари (а не в батьків чи родичів). Також він має зберігатися не складеним, а скрученим у сувій (мовляв, уся нечисть походила по колу і пішла геть);

- Рушник призначений лише для однієї пари, його не передають у спадок, не дають на прокат. Лише узор весільного рушника може передаватися у родині, якщо подружнє життя його власниці було щасливим;

Варто розуміти, що вишиті елементи не лише прикрашали сорочку чи рушник, а й захищали власника від усього злого, програмували на щасливе майбутнє, а отже, служили оберегом.

Використані джерела:

1. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. К.: Довіра, 2006. С. 703.

2. <https://suspilne.media/35137-riznicu-miz-visivankou-ta-visitou-sorockou-poasnili-hersonski-muzejniki/>

Ярина Боброва, вихователь
гуртожитку ВСП «Львівський
фаховий коледж транспортної
інфраструктури Національного
університету «Львівська політехніка»

Особливості орнаментів української вишивки в різних історико-етнографічних регіонах України

Історія української вишивки багата, адже найдавніші пам'ятки цього мистецтва датуються VI ст. н.е. Зміни епох, зміни у соціально-культурному житті змінювали одяг наших предків, вишивку, розмаїття і багатство її орнаментики. Про це свідчить перше видання в історії народно-ужиткового мистецтва «Український народний орнамент», автором якого є Ольга Петрівна Косач, мати Лесі Українки. Видання побачило світ у Києві 1876 року, і вже тоді дослідниця представила у книзі понад 300 зразків орнаментів.

Що являє собою українська вишивка? Тут присутні геометричний орнамент, найдавніший, – ромб, коло, квадрат), рослинний (гілля, листя, квіти, виноград) і тваринний(птахи – голуби, півники, лелеки, коні, метелики) орнаменти. Багата палітра кольорів – червоний, зелений, жовтий, фіолетовий, синій, оранжевий, чорний.

Музейні колекції давнього традиційного українського одягу, у т.ч. вишивки давно дивують світ саме як високохудожні мистецькі твори. Важко повірити, як поєднувалися важка праця родини у домашньому господарстві з такою тонкою мистецькою працею.

Мапа української вишивки сягає від Карпат до Криму, від Полісся до Чорного моря і творить чудову барвисту палітру. Для прикладу розглянемо вишивки в історико-етнографічних регіонах України, якими є Наддніпрянщина, Українське Причорномор'я та Приазов'я, Слобожанщина, Полісся, Волинь, Поділля, Опілля, Бойківщина, Гуцульщина, Лемківщина, Буковина, Покуття, Закарпаття. Не треба забувати, що окремі українські етнографічні регіони

існують і за межами України, зокрема, Холмщина і Підляшшя(тепер Польща), Берестейщині (тепер Білорусь), Лемківщині (тепер Польща і Словаччина).

Українська вишивка присутня у житті і побуті українців. Це і оздоблений вишивкою одяг, рушники, обруси, покривала тощо. Традиційний одяг українців включає в себе чимало складових: натільний, нагрудний, стеговий, верхній. Ми розглянемо детальніше особливості традиційних сорочок-вишиванок у етнографічних регіонах України.

Надніпрянина. Жіночі сорочки,розмаїті за кроєм, вшивали чорними, червоними і білими нитками. На Київщині і Чернігівщині до червоного і чорного кольорів вишивки вкраплювали білий, іноді синій або зелений колір. Кольорове і біле вишивання відрізнялося взорами. Рослинні мотиви – виноград, ружі – кольорові, червоно-чорні. Білим по білому створювався лише геометричний орнамент, або стилізований, геометризований орнамент, укладений із елементів рослинного походження. На Кіровоградщині оздоблювали уставки, манжети і поділ вишивкою рослинного характеру червоно-чорними нитками, часто оздоблювали поділ сорочки. На Полтавщині широкі рукави жіночих сорочок щедро орнаментували. Особливо насичені вишивкою були дівочі сорочки та сорочки молодиць. Вишитий низ сорочки загалом не закривали поясным вбранням. Чоловічі сорочки Полтавщини: широка манишка, комір-стійка і низ рукавів оздоблені геометримним орнаментом, із використанням «кривульки» - різновиду безконечника.

Слобожанщина. Окрім вишитих сорочок тут побутовали і старовинні сорочки з тканими vzорами, виконаними червоними нитками. Ритмізовані пасочки розміщувалися на передніх полотнищах біля коміра, поликів, по всій довжині рукава, на подолку. Урочисто виглядала сорочки, вишиті чорною вовняною ниткою дрібними стіжками (техніка набір). Орнамент – геометричний, складається з ромбів, діагональних смуг, сононок, розеток, що творять дивовижні комбінації. Таку сорочку іноді оздоблювали у верхній частині рукава *золотим ремнем*, вставкою, вишитою золотими нитками. Це була святкова сорочка. Не менш урочистими були сорочки з білою вишивкою геометричним орнаментом.

Поширеним був і рослинний орнамент на сорочках – ружі, виноград, розміщені по всій довжині рукава ритмічними горизонтальними смугами. Виконували його червоними і чорними нитками. Характерною ознакою оздоблення жіночих сорочок цього регіону є використання мережива, золотої нитки, блискіток.

Причорномор'я та Приазов'я. Жіночі сорочки вишивали червоними, чорними і білими нитками, різними техніками. Найпоширеніший орнамент – ружі та виноград, яким покривали весь рукав. Характерним для цього регіону тапограничних з ним районів Слобожанщини є орнітоморфний мотив у вишитті сорочок. Пташки поєднуються з рожами та іншим рослинним орнаментом. Характерним є тут використання мережива на сорочках. У козацьких селах на Херсонщині побутувала старовинна обрядова сорочка, вишита білим по білому або тонкими невідбіленими нитками по білому геометричним орнаментом на рукавах, комірі-стійці, на пазусі і лиштві.

Чоловічі сорочки. Переважав геометричний орнамент на манишках, рукавах і комірі-стійці. Поширеними були сорочки «в зерно». Цей складний орнамент вишивався технікою «низинка» червоними, чорними і білими нитками. Були сорочки «в павучки» або «реп'яшки», вишиті геометричним орнаментом чорними нитками. Менш поширеними були кольорові геометричні орнаменти, вишиті хрестиком. У кінці ХІХ-поч. ХХ ст. на Донеччині, особливо у робітничих районах, почали шити чоловічі сорочки з темного купованого сатину, вишивали їх червоними або чорними нитками на манишці, комірі, по низу рукавів рослинним орнаментом. Таку сорочку носили поверх вузьких штанів і підв'язували вузьким ремінцем, шовковим червоним шнурком, іноді військовим поясом з пряжкою.

Полісся. Чоловічі сорочки прикрашали червоним тканим або вишитим орнаментом на комірі, манишці, чохлах. Жіночі сорочки були зі стійкою або виложистим коміром, багато оздоблені червоним тканим або вишитим орнаментом. Крім уставкових, шили сорочки на кокетках, вишиті хрестиком, червоними і чорними нитками. У Ратнівському районі Волинської обл. сорочки

вирізнялись нашитими синіми і червоними смужками перкалю або сатину на нагруднику і комірі. Рукав у такій сорочці був традиційний, з тканим червоним орнаментом Такий рукав називався тут «барабан».

Волинь. Чоловічі сорочки були з розрізом на грудях і вузьким коміром-стійкою. Комір сорочки вишитий і зав'язаний червоною стрічкою. На межі з Поліссям комір і чохла сорочок вишивали білими нитками. Рукав примережували до наплічника за допомогою ажурної вишивки-бігунки. Були також сорочки, вишита широка манишка якої застібається збоку (такі сорочки побутували на лише на Волині, а й на Поліссі, Поділлі, Причорномор'ї та Приазов'ї).

Жіночі сорочки вишивали червоною заповочню технікою «низинка» (заволікання). В орнаменті переважали геометричні елементи-ромби або геометризовані квіти-розетки. В окремих районах були розповсюджені сорочки, вишиті червоними і чорними нитками, з переважанням орнаменту рослинного характеру

Поділля. У вишивці хрестиком чоловічих сорочок переважав чорний колір із вкрапленням жовтого і червоного кольорів. Характерна також вишивка низинкою, різноколірна та білими лляними нитками. У Східному Поділлі сорочки з виложистим широким коміром вишивали на комірці та пазушці – виноградом вохристими нитками. Низ рукава, клини, що вставлялися між основними пілками, поділ сорочки теж оздоблювали вишивкою. Інший тип сорочок, з високим коміром-стійкою прикрашали на комірі, пазушці, манжетах вишивкою червоними і чорними нитками. Жіноча сорочка на Поділлі – широка зі складками біля коміра. Вишивка на комірі, рукавах (суцільно від плеча до чохла), манишці, характерних вертикальних смугах з обох сторін від манишки, розрізах внизу сорочки. У Східному Поділлі оздоблення сорочок відзначається багатством технік поверхневого шитва – *поверхниця, колодочки, хрестик, низь, мережка, миканиця*. Виділяється вишивка білими нитками на білому тлі, а також гаптування сріблом і золотом. У Західному Поділлі характер оздоблення одягу дещо інший. На сорочках поширена вишивка густих, щільних узорів, без

пробілів різними поверхневими стібками. Вишивки мають вигляд ворсових тканин. У південних районах Західного Поділля вишивали уставки, всю площину рукава. Колорит вишивки темний (чорний, вишневий, фіолетовий із вкрапленням золотавого кольору). Узори «чорних бавняних» сорочок komponували широкими або вузькими скісними смугами рослинного характеру на рукавах, а також на грудях і на спині. Найбагатше вишивали уставку сорочки, де поєднувалися різні техніки вишивання: *стебнівка*, *кручений стіг*, *хрестик*, *настил*, *ланцюжок*. Уставку щільно зашивали чорними нитками. Геометричні елементи читаються у тоненьких просвітах синіх, вишневих, жовтих, зелених ниток. Заможні дівчата додатково нашивали на уставці бісер, січку, лелітки, металеві золоті або срібні нитки.

Опілля. Чоловіча яворівська сорочка оздоблювалася на виложистому комірі, манищі і манжетах. Жіноча сорочка – біла, вишита на виложистому комірі, уставках, манжетах (дудах). Вишивання на кольоровому фоні яскравих кольорових квіткових мотивів – своєрідність яворівської сорочки. Техніки вишивки: *стебнівка*, *настилування*, *обметування*, *мережка*, *хрестик*, *кіска*.

Бойківщина. Чоловіча сорочка має два типи. Один з них, квітований (Рожнятівщина), перевага надається різнокольоровій квітчастій вишивці, в іншому переважає вишивка геометричного характеру. Традиційна бойківська чоловічасорочка є довгою. Вузький комір і широкі руками обшивалися вовняною ниткою. В оздобленні сорочок переважали чорні і сині кольори, а в деяких селах західних регіонів Бойківщини – темно-коричневі і зелені. На Тухольщині уставки сорочок прикрашали вишивкою, у якій чергувались чорні стрічки. Вишивку komponували на комірі, уставках, по боках розрізу-пазухи і на манжетах. Спершу переважав геометричний орнамент, а у ХХ ст. з'явився рослинний. Жіночі сорочки оздоблювали вишивкою на поч. ХІХ ст. чорними нитками, у середині ХІХ ст. переважали сині і червоні, а з кінця ХІХ ст., особливо у східних регіонах – різноколірні. Поширені техніки – *гладь*, *дрібненький хрестик (нитка в нитку)*.

Гуцульщина. Чоловічі сорочки – довгі, з коміром стійкою і рукавами,

зібраними внизу. Шви сорочки, комір, чохла, рідше верхню частину рукава прикрашали вишивкою. Жіноча гуцульська сорочка: оздоблювали, головним чином, комір, верхні частини рукавів, чохла, низ сорочки. Найбільш поширені техніки – лічильна гладь (настилування, низинка, мережка), а на поч. ХІХ ст. – хрестик. Для гладі використовували лляні і вовняні нитки, а для вишивки хрестиком – бавовняні червоні або сині нитки. У вишивці переважав геометричний орнамент. Гама кольорів у кожному районі була дещо іншою. Космацькі вишиванки мають насичені червоно-оранжеві барви; верховинські (Жаб'є) домінували синій і фіолетовий кольори, для яворівських, річненських, брустурських типовим було поєднання синього та зеленого кольорів, для пістинських – коричневого з різними відтінками червоного кольорів.

Лемківщина. Чоловічі сорочки – полотнян білі з невисоким коміром стійкою – обшивкою з багатьма складочками довкола коміра, короткі до талії сорочки *опліч* без прикрас. У чоловічому строї збереглася старовинна довга сорочка з досить високим коміром-стійкою і запинанням на спині. Для такої сорочки характерне вишиття геометричного орнаменту одним кольором – чорним, білим, вишневим. На більшій частині Лемківщини розріз у сорочках робили на спині і зав'язували на потилиці. У західній частині Лемківщини чоловіки носили довшу сорочку і з розрізом посередині. Комір, манишку, чохла вишивали різноколірними нитками. Інколи сорочку вишивали червоними нитками на комірі. Жіноча лемківська сорочка (чехлик) є лляна, а для роботи – конопляна, з невисоким коміром-стійкою і морщенням біля коміра, стягнутого червоною стрічкою – *стужкою* або запонкою - *спінкою* у вигляді маленького дзеркальця, вправленого у метал. Інколи сорочка мала розріз не спереду, як звичайно, а збоку біля лівого плеча. Інколи верхню частину сорочки відділяли від нижньої, яку називали *подолок, спідник*. Така сорочка має паралелі з чоловічими короткими сорочками у бойків. Орнамент вишивки – геометричний. Характерне викінчення рукава – *брижі*, стягнуті над зап'ястям або в лікті вузьким вишитим манжетом. Іноді розріз-пазуху закривали стрічкою, яка звисала вздовж розрізу або зав'язувалася бантом на шії.

Буковина. Чоловічі сорочки дуже різноманітні. Найпоширеніша чоловіча сорочка перекидного крою на зразок лоцманської, яка побутувала і в південних областях України. Її декорували вздовж пазухи, часто низ сорочки і низ рукавів оздоблювали ажурною вишивкою (з вирізуванням). Жіноча сорочка довга (перекидна або сорочка-морщанка).

Покуття. Чоловіча покутська сорочка – довга до колін, перекидна сорочка з широкими без чохла (Городенківщина) і з чохлами (Коломийщина) рукавами. Сорочка була з коміром-стійкою, вишита на пазусі і внизу рукавів, на стійці. Жіноча покутська сорочка багато прикрашені вишивкою: на Снятинщині вишивкою білими нитками, на Городенківщині – червоно-бордовими з додаванням зелених, жовтих, синіх кольорів. На Коломийщині у с.Корнич переважало поєднання червоних та чорних кольорів. Техніки вишивки: низинка, хрестик, об'ємні рельєфні шви. Цікаво, що у Наддністрянських селах сорочки плісували на рукавах (впоперек) і нижній сорочці (вздовж). Таке густе рясування є характерним для покутської жіночої сорочки. Така сорочка добре зберігала тепло.

Закарпаття. Чоловічі сорочки у Хустському, Тячівському, східній частині Іршавського і Міжгірського районів, – біла довга сорочка, вишита чорними нитками хрестиковою технікою. У межах Закарпатської Гуцульщини, як і гуцульські, довгі, з коміром стійкою і рукавами, зібраними внизу. Шви сорочки, комір, чохла, рідше верхню частину рукава прикрашали вишивкою. У Великоберезнянському, Воловецькому, Міжгірському, північній частині Свалявського району – унікальна чоловіча традиційна сорочка, коротка, що майже не прикриває торса. Оздоблена білими нитками технікою настилування і прозорим ажурним шиттям. У південно-західних районах Закарпаття, Перечинському районі, північних частинах Ужгородського і Мукачівського районів, західній частині Іршавського району, Свалявському районі і окремих селах Виноградівського району чоловічі сорочки перекидного крою з круглим вирізом, пишними рукавами, низько опущеними плечовими швами. Вишивкою прикрашали на швах, плечах, манжетах, вздовж розрізу на грудях. Жіночі

сорочки, поширені у долинах рік Терембі, Ріки, Боржави і Тиси – сорочки-довгані, довгі й широкі, з довгими широкими рукавами. Оздоблювали сорочку біля вирізу горловини і на рукавах ромбовидним орнаментом. Ромби вишивали вздовж рукавів один за одним і вони мали назву хвіст. Техніки вишивки: настилування, хрест. Дещо відмінна жіноча сорочка у долині ріки Тиси. Вона теж довга, але з чотирикутним глибоким вирізом горловини, подібна до румунської. Декорувалася поліхромною або білою вишивкою. В Українському Закарпатті жіноча сорочка має деякі спільні риси з гуцульською, оздоблена розкішними вишивками на рукавах, уставках, горловині, пазусі. У південно-західній частині Українського Закарпаття жіноча сорочка – коротка вузька з чотирикутним вирізом для голови та розрізом спереду (спорадично – ззаду), з довгими, широкими рукавами, з заниженою лінією плеча. Оздоблювали вишивкою вздовж швів, на плечах, манжетах, вздовж розрізу на грудях. На поч. ХХ ст. у побут увійшли вузькі верхні сорочки з баскою – *візитка*. Це – святковий одяг, очевидно, запозичений від сусідніх угорських та словацьких строїв.

Я коротко намагалася описати вишивані сорочки різних, вищеназваних, історико-етнографічних регіонах України. Але варто зазначити, що, крім загальних рис вишивки, характерних для всього регіону, колись кожне село мало свої особливості вишивки. По одягу, вишиванці, можна було розпізнати, з якого села жінка чи чоловік. Минали роки, з появою українських друкованих видань, де друкувалися зразки вишивок зі всієї України, відбулися запозичення вишивок, взаємовплив. У сучасній Україні, у нелегкий для держави і українського народу час, час боротьби з московським окупантом народилася нові вишиванки – для захисників України, воїнів ЗСУ, які вишивають для них вдячні земляки, дорослі і діти, вкладаючи в них особливий зміст і побажання: вистояти і перемогти.

Використані джерела

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-Прикладне мистецтво. – Львів: Світ, 1993. – 272 с.
2. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник у 2-х тт. /Запаско Я.П.

(керівник авторського колективу), Голод І.В., Білик В.І., Кравченко Я.О., Лупій С.П., Любченко В.Ф., Мельник І.А., Чарновський О.О., Шмагало Р.Т. – Львів: Афіша, 2000. – 364 с. (Т.1), 400 с. (Т.2).

3. Культура і побут населення України: Навч.посібник / В.І.Наулко, Л.Ф.Артюх, В.Ф.Горленко та ін. – Ки: Либідь, 1991. – 232 с.

4. Український народний орнамент Ольги Петрівни Косач. Репринтне видання 1876 р. – 40 с.

Світлана БУНЬКО, викладач
української мови та літератури ВСП
«Стрийський фаховий коледж
Львівського національного
університету природокористування»,
спеціаліст вищої кваліфікаційної
категорії, викладач-методист

ВИКОРИСТАННЯ СИМВОЛІКИ ВИШИВАНКИ У БІСЕРОПЛЕТІННІ

Бісероплетіння як різновид декоративно-ужиткового мистецтва з використанням перлів природного чи штучного походження має тисячолітню історію. У найдавніші часи люди використовували різноманітні природні матеріали для виготовлення прикрас. На початку це було яскраво забарвлені «насіння» рослин, квіти та їх бутони, морські та річкові мушлі, різноманітні морські камінчики незвичної форми, також коштовні і напівкоштовні камені, і нарешті, металеві і скляні намиста.

Найдавніші намистини, вік яких перевищує 40 000 років, були знайдені американськими археологами при розкопках у Кенії (Африка).

Стародавня Русь вважається царством скляних намист та браслетів. Починаючи з XI ст. на Русі одним з найулюбленіших матеріалів для ремесла бісероплетіння були морські та річкові перлини. Їх використовували для оздоблення ікон, жіночого та чоловічого одягу, тиар для священників. Пізніше з цією ж метою почали використовувати бісер. Спочатку ним лише підкреслювали контур малюнка перлових і золотошвейних робіт. Найбільша кількість кольорів бісеру була створена в Західній Європі в XIX ст. Особливо уславилися майстерні по виготовленню бісера та стекляруса в Богемії (сучасна Чехія). Проте найкращим вважають бісер японських виробників (Тоho та Miuki).

Сьогодні бісеру використовують для не тільки плетіння прикрас - герданів, силянок, бісерних джгутів, але і для виготовлення писанок, вишивки закладок для книг, гаманців, сумочок, картин, рушників та ін.

Зупинимось детальніше на герданах, плетених з бісеру.

Гердан (від кр.тат. «герден» - «шия») - шийна бісерна прикраса у вигляді вузької стрічки, виготовленої з різноколірних намистин, нанизаних на нитяну, чи волосяну основу, що утворюють строкатий геометричний, а часом рослинний орнамент. Синоніми - *герда́ ник, герда́ нка, гёрда, лўчка, крї за-сі лянка, сільо́ ванка, силенка, плетёнка, плетї́нка, драбі́ нка, о́ чко, га́ лочка, пўпчики, ла́ нка.*

Іноді на Львівщині гердани мали вигляд широкого кольорового коміра, що закривав усі груди. Орнамент і його колорит зазвичай узгоджувалися з вишивками певної місцевості на сорочках. Часто гердани мають форму петлі з суцільної або ажурної смужки різної ширини, яка одягається через голову на шию; з'єднані спереду медальйоном кінці прикрашають груди.

На сході України ця прикраса була невідома, траплялася на Поділлі та Волині, а в Галичині була надзвичайно поширена.

Орнаменти, які використовуються на герданах, зазвичай запозичені із орнаментів вишиванок. У цих зображеннях здавна закодовувався глибокий символізм.

Що ж означають окремі символи на наших вишиванках і герданах? Всі орнаменти розділяють на декілька видів:

- геометричні орнаменти (лінії, ромби, трикутники, хрести та інші фігури);
- рослинні орнаменти (квіти, листя, гілки, дерева);
- тваринні орнаменти (зображення різних тварин, птахів, риб або їх окремих елементів – очей, рогів, кігтів).

Квадрат символізує досконалість, гармонію, порядок. В українській традиції є одним із символів землі. Духовно квадрат символізує Матерію, а коло

—

символ досконалості. Тобто, квадрат протилежний до кола. Квадрат – знак особливого числа 4, яке українці розуміли як символ першоелементів. Це чотири

точки земної кулі: сторони світу; пори року; життєві цикли; частини доби.

Ромб пов'язують із плодючістю людини і землі. Він складається із двох трикутників, які символізують чоловіче і жіноче начало. Ромб із крапкою посередині означає засіяне поле, яке для наших предків дорівнювало добробуту і достатку. Ромбоподібні узорі вишивали на весільних рушниках та на весільному одязі молодої. Одяг із вишитими ромбами молода жінка, завагітнівши, мала носити аж до народження дитини. Це символ, який часто використовується і у герданах.

Коло – як символ сонця походить ще з язичницької релігії, де означає божественну, життєдайну енергію. Це також безперервність буття і вічність. Коло як сонце із променями, що виходять на зовні, дарує силу та енергію. Водночас промені, обернуті всередину – навпаки забирають енергію, таке коло може символізувати пустоту.

Рослинні мотиви найчастіше вишивають на Чернігівщині.

Квіти означають віддзеркалення чистоти, процвітання роду та життя.

Калина символізує любов, багатство, красу, материнство і потомство роду (кущ – мати, ягоди – дітвор). Саме тому її часто можна зустріти на весільних вбраннях та рушниках.

Гілки дуба вишивали на чоловічих сорочках як прообраз Перуна – бога блискавки і грому, а у сьогодні цей символ можна його зустріти на жіночих герданах поряд із калиною.

Виноград означає сімейне щастя.

Квіти маку допомагали захиститися від злого ока. Можемо спостерігати широке розмаїття у сучасних герданах цього символу. Дуже часто цей символ використовується разом із іншими польовими квітами.

Дерево життя означає модель світобудови з трьома складовими: підземне царство, земний світ і небесне царство. Дерево зображає корінням – минуле, стовбуром – сучасне, кроною – майбутнє. У ньому водночас закладено істину єднання трьох світів та образ роду, продовження життя.

Серце на вишиванці - символ переважно на весільних сукнях для

щасливого сімейного життя. Сьогодні цей символ використовується у герданах, котильйонах і часто має інше значення – служить символом вираження любові не тільки до коханої людини, але і до України, її захисників.

Зорі на вишиванці - оберіг від зла і негативу, захищає від хвороб і безсилля. Візерунки зірок, складені в форму Алатир – це орнамент, який символізує зв'язок людини з космосом. А сам алатир – оберіг від зла і негативу, захищає від хвороби безсилля. Часто використовується на герданах і браслетах.

Шеврони – це подібні до трикутника фігури, однак вони не мають основи (незамкнуті). Ті з них, які обернуті вершиною вниз, означають жіночу, або матеріальну сутність, лоно; вершиною вгору – чоловічу, духовну сутність. Шеврон із точкою перетину ліній вгорі вважається одним із найдавніших орнаментальних знаків, що зустрічався ще у малюнках палеоліту і означав гору або землю. Давні зразки вишитих рушників із символами шевронів були знайдені зокрема на Чернігівщині.

Хвилясті лінії на вишиванці - лінії, сигми, зигзаги - пов'язують із водою. Малюнок вертикально розташованих паралельних зигзагів позначав дощ, що падає зверху, а горизонтальні зигзагоподібні або прямі лінії могли символізувати небесну вологу. Фігура спіралі також означалаплинність часу та циклічний рух сонячного диска.

Хрест є одним із найпоширеніших знаків у світовій культурі загалом. Він символізує ідею центричності, а не розмежування простору, на відміну від квадрата і кола. Прямий хрест – символ Творця, Сонця чоловічого начала; косий хрест – жіноче начало, Місяць.

Сварга відомий під назвою свастика – це той самий хрест, але у русі. Наші предки вірили в його магичну силу. В давніх українців він асоціювався із силою домашнього вогнища, родинним щастям. Сварга – давній, енергетично дуже сильний знак.

Восьмипроменева зірка або повна рожа - фігура складається із прямого і косоного хрестів і означає об'єднання чоловічого і жіночого начал. Цей символ часто називають Зіркою Богородиці і вишивають на іконах Діви Марії,

використовують у бісероплетінні.

Кривий танець, або безконечник використовували на території України ще 20 тисяч років тому. Більш м'які вигини цього візерунка асоціюють з водою, гармонійним плином життя. Він утворює «вічний» безконечний орнамент, який снується, наче нитка долі, але завжди повертається до першоджерела. Він зображає життєвий шлях і водночас є символом вічного буття. Безконечником найчастіше прикрашали чоловічі сорочки, символізуючи на них силу і життєву енергію.

Часто у вишиванках використовуються і **тваринні (зооморфні) мотиви** — рідкісніші, й часто значення зашифрованого зображення конкретної тварини на конкретній вишиванці знала лише вишивальниця. Проте були й загальноприйняті символи: півень — захист від зла, лелека — оберіг немовлят, чайка — самотність та бідність, павичі — символ весілля, а голуби — неба та миру. Часто на весільних рушниках вишиті й розкішні Жар-птиці — символізують тепле подружнє життя для молодят. У бісероплетінні теж використовуються тваринні мотиви, але вони не надто поширені і у світлі сучасних подій набирають нового значення. Так, деякі майстрині зображають на своїх герданах пса Патрона.

Наші предки знали, як захистити себе і своїх дітей. Енергія вишитого в орнаменті вишиванки коду, на думку наших пращурів, могла навіть змінити долю та розповідало, ким є носій.

Орнаменти для маленької дитини, для юної дівчини, для нареченого, для воїна, для невітійної вдовиці були різними.

Вишивка сьогодні живе повнокровним життям, прикрашає сучасний інтер'єр, одяг, надаючи йому своєрідності та неповторності. Вивчаючи традиції, майстрині створюють сучасні моделі одягу, прикраси з бісеру, у котрих разом із використанням символічних образів виявляються риси індивідуального смаку, і кожна з яких несе тепло рук майстрині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Марія Чумарна. Тайнопис вишивки. - Львів, «Апріорі», 2018р.
2. Старовинні українські узори. – Харків, Клуб Сімейного Дозвілля., 2016р.
3. <https://uamodna.com/articles/taemnychi-kody-predkiv-12-golovnyh-symvoliv-ukrayinsjkoji-vyshyvky/>
4. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D2%90%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B0%D0%BD>

Юлія Губа, викладачка української мови та літератури ВСП “Маловисторопський фаховий коледж імені П. С. Рибалка СНАУ”

Вишиванка та вишитий рушник на Сумщині.

Творіння рук, душі і серця

Вишивка – поширений вид декоративно-ужиткового мистецтва, в якому візерунок та зображення виконуються ручним та машинним способом на різних матеріалах: тканині, шкірі, повсті тощо.

Пам’ятки української вишивки збереглися лише за кілька останніх століть. Дані археологічних розкопок, свідчення літописців і мандрівників минулого дозволяють стверджувати, що початки вишивання на території, яку займає сучасна Україна, сягають сивої давнини, і розвиток його не переривався ніколи. Вишиванням Україні займалися тільки жінки. Для цієї роботи використовувалась кожна зручна нагода: досвітки та вечорниці, на які дівчата збиралися довгими осінніми й зимовими вечорами, і в години відпочинку від польових робіт. Кожна мати намагалася навчити свою дочку вишивання. Дівчина повинна була вміти вишивати сорочки, рушники.

Кролевецькі ткані рушники є частиною нематеріальної культурної спадщини українського народу. Кролевецьке ткацтво відоме ще з 16 століття. Нині збирають усі матеріали, щоб занести його до світової спадщини ЮНЕСКО. Кролевець був і є центром ткацтва рушників в Україні.

Перша згадка про кролевецький рушник датується 1639 р. Жінка, яку звали Андріїхою, разом зі своїми чотирма синами займалася тканням рушників. У цей період рушники мали величезний попит далеко за межами Кролевецького краю, тому їх можна було зустріти на ярмарках Чернігова, Києва, Харкова, Полтави. Серед ткацьких виробів особливо вирізнялися роботи майстрів-міщан Оболонських, родини кріпаків: Кіндрата Бичка, Григорія та Павла Лисенків, майстрів Сергія Сердеченка, Михайла Соломахи, Василя та Корнія Падалок; а

також майстрів кролевецького ткацького цеху Федора та Іллі Риндів, Дмитра та Ігната Лукашів й інші.

На початку XVIII ст. кролевецькі ткачі об'єдналися в цех. У 1765–1796 рр. до його складу вже входило 34 двори (близько 100 чоловік). Переважно це були безземельні посполити.

Найбільш заможні ткачі (переважно міщани) мали учнів, які працювали на господаря за отримуване навчання. Вважають, що дату організації ткацького цеху в Кролевці можна віднести на кінець XVII-го - початок XVIII століть.

В 1860 р. по Чернігівській губернії було зібрано 50 тис. пудів льону на суму до 150 тис. крб. сріблом. В цей час деякі робітниці за зиму встигали напаяти до 4 пудів пряжі, по 7 крб. за пуд, заробляючи до 25 крб. за зиму. В березні 1863 р. фунт (0,409 кг) ниток білих коштував 51 коп., сірих - 30 коп., одна курка коштувала тоді 25 коп.

В 1865р. в Кролевці мешканці займаються ткацтвом лляних “узорчатых скатертей и свадебных рушников (полотенца), цена коим на месте от 1 руб. 50 коп. до 5 руб. Из Кролевца этого товара ежегодно отправляется в Новоросийский край на сумму 50000 рублей”. За офіційними джерелами знаходимо, що в 1863 р. в Кролевці проживало 7312 душ, ткацтвом займалося 208 чоловік, щороку збували ткацької продукції на суму до 50 тис. крб. в Сумах, Ромнах, Полтаві, Харкові.

Піднімаючи питання про розвиток ткацтва на Кролевеччині, не можна обійти увагою нові відомості про його занепад в перші десятиліття радянської влади, яка писала тільки про його піднесення та зростання після зникнення глитаїв - скупників.

Наш земляк, що зараз мешкає в Канаді, Г.Сірик згадує, що з 1933 по 1941 роки Кролевець перетворився на мовчазне, безлюдне обдерте місто: “Огорожа, ворота, хвіртки міщани попалили їх на огрівання. Дерев'яні крамниці на ярмарковій площі зникли, сама площа і міський сад заросли бур'янами і реп'яхами. Кам'яниці понад площею стояли з повибиваними вікнами і дверима”. У 1940 - 1941 роках лише артіль “Відродження”, пише автор,

нагадувала, що Кролевець ще не без людей. Там було збудовано декілька нових будинків і перехожому здавалося, що там працювали люди. Велика кількість колишніх кролевецьких ткачів та інших ремісників вимушені були працювати наторфорозробках коло річки Реть та біля Шостки.

Художник, мистецтвознавець Олекса Грищенко (1883 - 1977), згадуючи дитинство, так описував кролевецьке ткацтво: "... З усієї України, та навіть з Московщини, приїздили на ярмарок 14 вересня - на Чесного Хреста - закуповувати квітчасті рушники".

Є також цікава історія про те, як один з кращих ткачів, Федір Риндя, розповів, що за рушник, створений ним власноруч, на Паризькій виставці йому присудили срібну медаль, а на останній Петербурзькій – золоту. Але він її не отримав, тому що за неї йому треба було заплатити 83 крб.

А також, на початку двадцятого століття ткані вироби Кролевеччини активно продавали за кордон і в одному із зал палацу в Тюільрі в Парижі меблі були оббиті українськими плахтами, а стіни декоровані кролевецькими рушниками. Кролевецькі рушники знаходилися в колекціях Київського та Чернігівського музеїв, в музеї імператора Олександра III в Петербурзі.

Рідкісними серед старих рушників були такі, що виконувались унікальною технікою двохстороннього малюнку, яку називали «під парки». З кінця XIX ст. ця техніка вже майже не застосовується і рушники стали однобічними.

Характерною особливістю кролевецьких рушників є використання традиційної техніки перебору з ремізно-човниковим ткацтвом.

Цей вид ткацтва пов'язаний із введенням багаторемізного ткацького верстата, кількість ремізок якого доходила іноді до 12–16.

Кролевецькі ткані рушники – сталий складник української традиційної культури. Так, рушник став одним із компонентів весільного строю нареченої і його використання у такій якості засвідчують давні світлини з Чернігівщини, Черкащини, Дніпропетровщини, Полтавщини, Харківщини, Сумщини. Молода довершувала своє святкове вбрання, підперізуючись «королевським», «червоним», «орловським» рушником. Різнилися й способи зав'язування

рушника на поясі: його могли зав'язувати вузлом, перекручувати як джгут, пишно розправляти сторони рушника наперед, залишати петлю для руки. Причому підперізування кралевецьким рушником зафіксовано ще у 1970-х роках, коли весільне вбрання загалом змінилося. Підперізуватися могла й дружка нареченої. На традиційному весіллі кралевецький рушник також використовували і для обв'язування короваю, перев'язування сватів тощо.

Окрім цього кралевецькі рушники, й, зокрема, божники є частиною традиційного інтер'єру української хати Лівобережжя й Наддніпрянщини, а також сучасних інтер'єрів. Загалом серед асортименту виробів кралевецьких майстрів та майстринь усіх часів – не лише рушники звичайні й весільні, а й скатертини-настільники, божники для оздоблення ікон, сувенірні рушнички та серветки.

Кралеvecчина запропонувала свій, оригінальний засіб презентації краю, започаткувавши у далекій від столичного життя Сумщині, проведення літературно-мистецького фестивалю «Кралевецькі рушники».

Наказом Міністерства культури України від 12.02.2018 №105 Кралевецьке переборне ткацтво включене у Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України .

Використані джерела

1. Боряк О. Ткацтво в обрядах та віруваннях українців (середина ХІХ – початок ХХ ст.) / Олена Боряк ; НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. – Київ : [б. в.], 1997. – 192 с.
2. Дудар І. П. Історія кралевецького рушникового ткацтва ХІХ–ХХ ст. – Кралеvecь, Офіс-Центр, 2006. – 74 с.
3. Карась А. З історії м. Кралеvecя / Анатолій Карась. – Суми : Мрія-1, 1995. – 32с.

Валентина Ісакова, к.п.н., викладач-методист ВСП «Полтавський фаховий коледж Національного університету харчових технологій»

ОСОБЛИВОСТІ ВИШИВКИ НА ПОЛТАВЩИНІ: СИМВОЛІКА, ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК

Вишивка є невід'ємною частиною української культури, духовною бронєю нашого народу. Ніхто не може сьогодні однозначно відповісти на запитання: де і як зародилося мистецтво вишивання, кому першому спало на думку перенести на тканину за допомогою ниток бачення краси світу в найрізноманітніших проявах. Вишивка не тільки втілює красу та майстерність, але й зберігає історію і традиції регіону, передаючи їх від покоління до покоління.

За даними археологів, літописців і мандрівників, основи мистецтва вишивання сягають сивої давнини. Елементи українського орнаменту можна побачити в розписі посуду трипільських племен, а за свідченням Геродота, скіфи (мешканці причорноморських степів) прикрашали вишивкою свій одяг. У процесі розвитку і взаємодії з іншими народами, вишивка набула різноманітності технік і мотивів, залишаючись самотньою. Український народ створював свій унікальний стиль, постійно його вдосконалюючи.

Нині на території України відомо понад 150 видів і способів вишивання. Сучасні народні майстри та професійні художники, працюють над відродженням, розвитком, популяризацією та вдосконаленням народної вишивки.

Народна художня вишивка України при своїй єдиній стильовій основі дуже різноманітна. У кожній області вона має свої відмінності. Цікавими є особливості регіональної вишивки Полтавщини. «У вишивці Полтавського регіону сконцентрувалися найбільш важливі локальні риси вишивання всієї

Лівобережної України. Це виявляється у великій кількості та різноманітні технік, насиченості орнаментальними та рослинними формами, стійким збереженням традицій та сприйнятливостю до нових форм», - відзначають авторки наукової розвідки «Український рушник: засіб національного виховання» Алла Бойко та Валентина Титаренко [1].

Серед багатогранності української вишивки полтавська посідає особливе місце, для неї характерна пастельна гама кольорів. «Головний художній ефект – не в багатстві кольорів та їх поєднанні, а у співвідношенні пастельних відтінків (винятком є червоний колір) блакитного, коричневого, зеленуватого, відтінків сірого та білого – найбільш поширених на Полтавщині», - стверджує Тетяна Кара-Васильєва у книзі «Полтавська народна вишивка» [2].

На Полтавщині застосовують лиштву – лічильну гладь, полтавську гладь, мережки, вирізування, виколювання, або «солов'їні вічка». Існувало багато народних методів фарбування ниток: корою дерев, корінням, листя, квітками, плодами багатьох рослин. На Полтавщині чорний та сірий кольори отримували від фарбування дубовою корою, а іноді сажею. Жовтий відтінок отримували від соку щавлю, лушпиння цибулі, гвоздики, квіток соняшника. Зелений з гарбузового листя, шкарлупи горіхів, блакитний з відвару лісової материнки, червоний з люцерни, бузковий – з шовковиці. Нитки запікали в житньому тісті, після чого вони не втрачали свого кольору протягом тисячоліть.

Особливістю полтавської вишивки є поєднання рослинного, рослинно-геометричного та геометричного орнаментів, використання мотивів, характерних для даної місцевості. Майстрині нашого краю дуже полюбили у своїх роботах зображати барвінок, зозулю, ламані дерева та гілки. А основою геометричного орнаменту були найпростіші фігури, такі як: трикутник, ромб, квадрат, скісний і прямий хрест та різноманітні зірчасті мотиви. Саме такі поєднання і комбінації створюють розмаїтість та величезну кількість варіантів композиційних побудов. І саме в цьому поєднанні виникає така особливість, як безперервний ритм руху композиції, тому дуже важко знайти її початок чи визначити кінець. Це певний ланцюг, у якому одні елементи є частинами інших.

Такі вишивки зачаровують не тільки своєю красою, але й бажанням розгледіти в них кожний елемент, проникнути у сутність кожного узору.

Візитівкою Полтавщини, її брендом, є вишивка білим по білому. У 2017 році технологію вишивки «білим по білому» внесено до Національного переліку нематеріальної культурної спадщини.

При вишиванні білим по білому утворюється малюнок високого рельєфу зі світлотіньовим моделюванням. Залежно від напрямку світла, візерунок по-різному то відбиває, то вбирає світло. Вишивка білим по білому – своєрідний художній засіб, який асоціюється з морозними візерунками. Вишиваючи білим по білому, майстрині для підкреслення світлотіні додають сіру або сірувато-жовту нитку. Колористична гама при цьому формується на поєднанні м'яких, пастельних відтінків: сірого, зеленого, вохристого, коричневого. Вся увага приділялася декоративному вирішенню, за допомогою переходів від світлого до темних кольорів. Така техніка вишивки насичує її рухом. Майстри часто користуються протиставленням теплих та холодних відтінків. Більші частини орнаменту – розетки, ромби, трикутники та інші, вишиваються теплішими відтінками, ніби виступаючи на передній план, а дрібніші виконуються в холодних тонах, підкреслюючи рельєфність узору.

Вишивання білим по білому, яке до цього часу характерне для Полтавщини, зустрічається і в інших регіонах України: на Вінниччині, на Прикарпатті, на Чернігівщині, що свідчить про широкі культурні зв'язки різних областей України та їх взаємовплив.

Два роки поспіль на Полтавщині у селищі Решетилівка створено Всеукраїнський центр вишивки та килимарства. Збереження та розвиток вишивки на Полтавщині є важливим завданням. Завдяки майстриням, які передають свої знання та навички наступним поколінням, це мистецтво продовжує жити і розвиватися. Також зростає інтерес до вишивки серед молоді, що сприяє популяризації цього виду рукоділля як елементу національної культури, адже це мистецтво сполучає минуле і сучасність, зберігаючи дух національної спадщини. Вишивка на Полтавщині є свідченням національної

гордості та прагненням до збереження автентичних традицій.

Перелік використаних джерел

1. Бойко А.М., Титаренко В.П. Український рушник: засіб національного виховання: Навчально-методичний посібник // Верстка. – 1998. – 219 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Полтавська народна вишивка : [монографія] / Т. В. Кара-Васильєва; АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського. – Київ: Наук. думка, 1983. – 133 с.

Нечваль Ірина, викладач української мови і літератури КЗ СОР «Лебединський фаховий медичний коледж імені професора М.І.Ситенка»

Вишиванки Сумщини

Кожна область, інколи навіть село, володіли своїми унікальними техніками вишивання. Дівчаток із наймолодшого віку привчали до вишивання. У деяких областях це ремесло любили навіть чоловіки. Дивовижно, та українським майстриням відомо близько 250 видів вишивальних швів. Перші згадки про українську вишивку на Сумщині беруть свій початок з середини 18 століття. Для народної вишивки Сумської області притаманні понад 70 технік виконання.

Народна вишивка Сумщини має такі особливості:

- популярною була вишивка, коли на небіленій домотканій сорочці вишивали білими нитками - цей «світлотіньового» ефект називали «білим по білому» або «сірим по сірому», також поєднання червоного та білого кольорів;
- поліхромні орнаменти, тобто багатоколірні візерунки;
- шви – гладь, ніжне вишивання дрібним хрестиком і напівхрестиком, а також рельєфне грубою ниткою;
- техніки – вирізування, набирування, використання різноманітних мережок;
- традиційні кольори – червоний, білий, синій, чорний;
- візерунки: геометричні (ромб, хвилясті лінії, квадрат); рослинно-геометризовані (троянди, лілії, кручені паничі, ромашки, волошки, мальви, маки, грона винограду, калини, гілки дуба із жолудями, плоди хмелю); серед зооморфних мотивів переважали птахи: орли, лебеді, качки, голуби;
- жіночі сорочки-вишиванки Сумщини – переважно полтавського типу.

Найбільш популярним із мотивів є дерево життя, що прикрашає рукава сорочок. Чорно-червона вишивка хрестиком з'явилася на Сумщині наприкінці

XIX – на початку XX століття. Зразки вишиванок 19 ст. зберігається у відділі декоративного мистецтва Сумського художнього музею імені Никанора Онацького. Серед них вишивка «козацької старшини» з Роменського повіту, датована XVIII століттям. Орнаментальні композиції виконані металевими: срібними й золотими, та шовковими нитками на лляному полотні.

Сорочки у Лебедині вишивали не тільки на білій тканині, а й на синій, зеленій, червоній та чорній, у Лебединському районі – ще й жовтій тамбурним швом. Зустрічаються королівські рушники від 3,5 м до 5 м. На Охтирщині інколи у вишивку вводили синій колір, на Тростянецьчині та Охтирщині використовували настил по сітці.

У 1860-х роках у селі Чупахівка, яке входило до Лебединського повіту ентузіастка та збиральниця народного мистецтва Наталія Шабельська відкрила майстерню з вишивання та гаптування, до якої запросила 14 найкращих народних майстринь із навколишніх населених пунктів Лебединського повіту. У чупахівській майстерні створювали зразки одягу, зокрема жіночих костюмів, головних уборів, рушників та мережива із різних куточків Слобідської України. Після смерті майстрині експонати осіли в музеях Бостона, Клівленда та Брукліна. У 2009 році вироби з колекції Наталії Шабельської представлені у Центрі Ів Сен-Лорана.

Серед регіонального різноманіття рушників Сумщини – крелевецькі, найперше, виділялися своєю оригінальною особливістю колористики, власною ритмікою узорів, багатством орнаментів, прямими або ламаними горизонтальними червоними лініями, самотністю форм, що через поєднання червоно-білих кольорів стали відомими на увесь світ.

21 травня 2015 року в Сумах було зафіксовано рекорд України у категорії «Найдовший орнамент вишиванки, намальований на тротуарній плитці». Довжина «полотна» на головній вулиці обласного центру – Соборній – склала 473 м 80 см. Протягом чотирьох днів, із 18 по 21 травня, над орнаментом у червоно-чорних тонах працювали десять активістів. Проте кожен бажаючий сумчанин міг долучитися до цього дійства. І таких у Сумах знайшлося багато. На

створення незвичайної вишиванки пішло 120 кг фарби.

У 2017 році у Сумах уперше офіційно відсвяткували День вишиванки. У центрі міста зібралися декілька сотень студентів та показали свої таланти на фестивалі «Зігріє душу вишиванка». Цього ж року до нас в училище завітав оберіг казначейської родини – карта «Вишивана моя Україна». Це результат всеукраїнської акції Казначейства, приурочений до 25-річчя незалежності нашої Батьківщини. Ця карта створена руками майстрів, котрі присвятили себе не лише казначейській справі, а й мистецтву народної вишивки. Кожен охочий міг ознайомитися з історією створення карти та побачити вишиту символіку свого краю.

У 2021 році в Сумському краєзнавчому музеї можна було побачити сорочку Остапа Вишні (Павла Губенка), відомого гумориста, уродженця Охтирщини, і хрестильну сорочку Олександра Олеся (Кандиби), поета, уродженця м. Білопілья. Вона найдавніший серед вишиваних експонатів музею, пошили сорочку у 1878 році. А у Сумському художньому музеї можна було побачити виставку сучасного вишиваного вбрання. Сукні 2019 року створила сумська майстриня Ірина Дмитренко.

Щорічно ми святкуємо День вишиванки в коледжі. Для нас це свято краси, патріотизму, самобутньої барвистої української культури, свято віри у сильну, успішну, процвітаючу Україну. Це і флешмоби, і фестивалі, і урочиста хода, і майстер-класи.

Надія Красоткіна зазначає: Тож красивішого нічого не буває, Як вишиванка створена для вас.

Вона любов несе і силу має, На неї не впливає навіть час.

Як відомо, своя сорочка ближче до тіла, особливо, коли вона – вишиванка!

Перелік використаних джерел

1. Майстриня про народну вишивку Сумщини: «Залежить від складності візерунка та швидкості пальчиків». – Режим доступу: <https://debaty.sumy.ua/news/majstrinya-pro-narodnu-vishivku-sumshhini-zalezhit->

vid-skladnosti-vizerunka-ta-shvidkosti-palchikiv

2. **Вишиванка** як унікальний код твого краю. Від Луганська до Львова – особливості вишиванок кожного регіону// ВСВІТІ : веб-сайт. – Електрон. даніта прогр. – Режим доступу: <http://vsviti.com.ua/ukraine/43776>

3. **Яким був народний одяг на Сумщині** та як зараз виглядає сучасна вишиванка. – Режим доступу: <https://cukr.city/city/2022/vyshyvanka-sumschina/>

4. **Особливості візерунків** та орнаментів на рушниках різних регіонів України.

– Режим доступу: <https://youtu.be/0LYvyL4F3Mk>

5. **Сумська вишиванка.** – Режим доступу: <https://youtu.be/yPHjwKodCqo>

6. **Сумщина Incognita. Історія однієї вишиванки.** – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch>

7. **Сила і краса індивідуальної творчості/Урядовий кур'єр.** – Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/sila-krasi-ta-individualnoyi-tvorchosti/>

Нікітенко Ірина, викладач ВСП
“Фаховий коледж інформаційних
технологій НУ “Львівська
політехніка”

Особливості вишиванок Донеччини

З 2006 року кожний другий четвер травня Україна святкує День вишиванки.

Для українця вишиванка – не просто одяг. Це щось дуже особливе: особисте, рідне, святе. Вишивка – символ, який зберігає його коріння, ідентичність, розуміння себе. Це наша історія, міфологія, релігія, давнє мистецтво наших предків, душа нашого народу. У вишивці зашифровано наш генетичний код.

В Україні вишивати вміли в усіх регіонах. Кожна область, інколи навіть село, володіли своїми унікальними техніками вишивання. Дівчаток із наймолодшого віку привчали до вишивання. У деяких областях це ремесло любили навіть чоловіки.

Кожен регіон України має свої унікальні особливості орнаментів вишиванки. Різні поєднання кольорів, сюжети, техніки.

Вишивка Донеччини теж має свої унікальні риси.

В останні роки часто можна почути пропаганду окупантів, що Донбас ніколи не був українським. Рашисти висловлюють думку, що Донецька та Луганська області — це частина так званого «руського міра». Але це відверта брехня.

На сході України від самого початку заселення понад 300 років тому жили українці. Причому українська культура зберігалася тут у роки радянської влади.

Це виражалось в усьому: у мові, у традиціях, повір'ях, загалом у культурі.

В тому числі й у національній вишивці.

Схід країни заселявся вихідцями з різних регіонів, а це означає, що й вишивка увібрала елементи, які прийшли сюди з різних частин України.

Вишивку на Донеччині довгий час вивчала краєзнавиця зі Слов'янська Лариса Азімова. Вона розповідає, що основний фонд вишиванок, які були на Донбасі, датується першою половиною і серединою двадцятого століття. Тоді люди масово з'їжджалися з усіх куточків України до Донецького краю, який активно розвивався.

«Із того, що нам відомо, можна зробити висновок, що у нашому регіоні використовувалися елементи двох сусідніх областей — це Слобожанщина (нинішня Харківська область) та Полтавщина. Ось у нас був випадок, коли в одній сім'ї зберігалася вишиванка, якій майже сто років. Після вивчення орнаменту з'ясували, що вона із Полтавської області. Виявилось, що прабабуся приїхала на Донбас із Полтавщини та привезла вишиванку із собою. І таких випадків багато», — розповідає Лариса Азімова.

Донецька вишивка увібрала багато від інших регіонів України, однак має свої особливості.

Які ж символи використовувались найчастіше?

Символіка троянди (ружі)

Ружу завжди любили в Україні, вважали її квіткою Сонця, а її червоний колір нагадував колір крові - символу життя. Орнаменти, що включають квіти і листя троянди, зображують, в основному, замкнуту смугу у вигляді вінка, що не має початку і кінця. Це позначає нескінченність життя з постійним відродженням.

Калина - символ роду

Калина - оберіг української родини. Це красиве деревце з цілющими квітами і плодами висаджувалось в кожному українському обійсті. Вважається, що її назва походить від старослов'янського слова «коло» - так називали слов'яни Сонце. Соковиті червоні ягоди калини, зібрані в багаті важкі грона, є символом здорового і безсмертного роду.

Символ сили – дуб

У язичницькі часи бог Перун був найголовнішим, грізним і сильним богом. Його символом був дуб. З тих пір дуб вважають символом чоловічої енергії, міцної життєвої сили, непереможності. Одяг, рушники та предмети побуту чоловіків обов'язково прикрашали орнаментом із зображенням дуба, що надавало українським чоловікам сили і мужності для захисту свого роду.

Мак - символ захисту від зла

В Україні завжди вірили в магічну силу маку, що захищає сім'ю і господарство від лихого ока і різних бід. Освяченими у церкві насінням маку обсипали хату, подвір'я, домочадців і домашніх тварин. Червоний колір пелюсток квітки символізував кров загиблих героїв на полі брані. Орнамент у вигляді квітки маку, коробочок з насінням, листочків символізує захист від злих сил або пам'ять про загиблих воїнів - членів сім'ї. Дівчата зі сім'ї загиблого воїна носили віночки, сплетені з семи квіток маку, що означало їх обіцянку берегти і продовжувати свій рід.

Вазон з квіткою і Берегиня

Одним із сильних і дієвих оберегів в українській вишивці є орнамент, який зображає вазон з квітучою рослиною, птахами, і Берегиню - велика казкова квітка або фігура жінки. Цей символ означав оберіг, зцілення, очищення від зла, охоронну магію. Вишивали його червоними нитками, додаючи чорні. Червоний колір традиційно символізує сонце, а також вогонь, що очищає від злих сил.

Лілія - символ жіночності

Дуже ніжна та крихка квітка лілії вважається символом дівочої невинності, чарівності та краси. Дуже зворушливо виглядає сам орнамент з ліліями, в якому можна побачити пару лебедів - символ щирої любові і вічної вірності. Лілія зображується в потрійному вигляді - квітка, листочки і бутон. Вона символізує народження всього живого, розвиток та безперервність. Лілія уособлює жіночу енергію, яка є символом Води. Це відбилося в старовинному назві лілії - «крін». В українській мові йому співзвучно слово «криниця». Знаком води в орнаменті з ліліями може бути зображення крапель роси над квіткою.

У донецькій вишивці багато червоного кольору. Гама кольорів тепла і вирізняє донецьку вишивку від інших: яскраві чорно-червоні орнаменти на світлому фоні, пишні квіти, цілі букети та дерева. Також зображували птахів. На весільних рушниках, наприклад, птахи сприймаються як елемент чарівності, казковості.

На Донеччині вишивали різними техніками. Кольори ниток, якими вишивали жіночі та чоловічі сорочки, — традиційно червоний, чорний та білий. Прикрашали рукави, рідше коміри.

Ольга Ситор, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист ВСП «Стрийський фаховий коледж Львівського НУП».

Етнографічна діяльність Олени Пчілки

Моду на вишиванки і українську мову ввела Олена Пчілка (Ольга Косач-Драгоманова)

Альбом «Український народний орнамент. Вишивки, тканини, писанки» Олена Пчілка видала і представила їх на Всесвітній промисловій та індустріальній виставці у Парижі у 1876 році.

Він складався з 31 листа, на яких було подано зразки українських вишивок, виконані майстринями вручну. Тут були представлені взірці нагрудних та нарукавних орнаментів вишитих сорочок, зразки узорів на рушниках, нашийних стрічкових терданів та писанок з коментарями упорядниці.

Завдяки праці Олени Пчілки про самобутні українські народні орнаменти дізналися у всьому світі, а виданий альбом вважається першою систематизованою працею з дослідження українського народного мистецтва.

Професорка Києво-Могилянської академії Віра Агеєва у матеріалі «Як Олена Пчілка ввела моду на вишиванки і українську мову» для ВВС Україна пише, що Олена Пчілка зуміла блискуче зіграти на театрі життя так багато ролей, що її долю й діяльність дуже важко вловити якимось одним визначенням.

Аристократка української літератури. Велика мати українського націоналізму. Емансипантка, феміністка й організаторка жіночого руху.

Мати Лесі Українки. Чільна постать київської Старої Громади. Журналістка, видавчиня, політична діячка. А ще – красуня, законодавиця мод (нинішньою популярністю вишиванок, знанням про розмаїття орнаментів і

фасонів ми великою мірою завдячуємо якраз їй), королева балів і невтомна збирачка пісень, узорів, зразків ужиткової народної культури.

До згаданих характеристик можна додати ще багато: енергія й спрага самореалізації неймовірної жінки гідна хіба захопленого й шанобливого подиву.

Аристократкою була і походженням, і стилем життя, і письменницькимитворчими настановами.

ЗРАЗКОВА УКРАЇНСЬКА РОДИНА

Ольга Драгоманова народилася 170 років тому в сім'ї, де з покоління в покоління передавалося творче обдарування. Її дядько зостався в пам'яті нащадків як поет-декабрист. А Ольжин старший брат Михайло став одним із найвидатніших інтелектуалів своєї доби, ліберальним мислителем, що надовго визначив розвиток української політичної думки.

Вона закінчила Київський зразковий пансіонат шляхетних дівчат, одразу долучилася до братового товариства, до кола Громади і до праці задля розвитку української національної ідеології.

Вийшла заміж за університетського приятеля Михайла Драгоманова Петра Косача. Про побут Драгоманових-Косачів можемо сьогодні скласти уявлення за численними фотографіями, мемуарами, листами, зрештою, збереженими садибами в Колодяжному і в Києві.

На світлинах молода жінка однаково чарівлива і у видзігорних фешенебельних сукнях з буфами, бантами та мереживами, і в народних строях, якими захоплювалася. Коли на салонних зображеннях складна пишна зачіска з буклями й старанно викладеними пасмами, то в другому випадку коси прикрашає пишний вінок.

МОДА НА ВИШИВАНКИ

Моду на народні українські строї власне Ольга Драгоманова-Косач великою мірою й усталила. Оселившись із чоловіком на Волині, у Звягелі (нині Новоград-Волинський), вона почала ентузіастично збирати фольклор. Видала 1876 року книжку «Український народний орнамент». Працю вважала однією з головних життєвих засад, і діалектне «пчілка» обрала як псевдонім, що

нагадував про дбайливий невпинний труд.

Послідовна у своїй відданості українству, Ольга Петрівна зважилася на неймовірний, як на ті часи, педагогічний експеримент. Вона не хотіла, щоб дітей русифікували в офіційних школах, тож син й доньки до певного часу вчилися удома.

Петро Антонович поділяв погляди дружини. Його недарма якось назвали першим українським татом, що пішов у декретну відпустку. Після народження Лесі молода мати поїхала лікувати «нерви» (у сучасній термінології це б назвали, мабуть, післяпологовою депресією) на водах, а батько взяв відпустку на службі й фактично виходив хворобливе немовля.

«Вперше на фото зафіксована вишиванка під європейський костюм у Михайла Драгоманова. Ця світлина була знята в Женеві (1870-ті рр.), де Драгоманов був на той час політемігрантом. А тепер ми звикли, що це типовий урочистий одяг наших чоловіків.

Під час викладання в Київському університеті Михайло Драгоманов привіз з Полтавщини маленьку сестричку Олю.

З 12 років Оля виховувалася в родині старшого брата, захоплювалася цією ідеєю, тим паче, загроза для української культури була величезна. Тоді, щоб підкреслити належність до традиційної культури, студенти почали одягати вишиванки. Наприклад, на прем'єру «Різдвяної ночі» чи відкриття пам'ятника Котляревському.

І якщо селянки на ярмарках і в місті ходили в такому одязі вулицями — це було звично. А коли інтелігенція вдягає такий одяг — це небезпечно. І згодом Євген Сверстюк сказав, що «вишиванка — це річ політична».

Михайло Драгоманов

Якщо крій народної вишиванки перероблюють під європейський одяг, то можна і використовувати традиційні орнаменти в сучасному європейському одязі. І от Олена Пчілка вперше як науковиця звертається до української орнаментики. Вона видає перший альбом із зібранням і систематизуванням українського орнаменту у вишивці, ткацтві, писанкарстві, герданах. Зараз знову

серед дівчат в моді чокери, а вперше цю моду впроваджує Олена Пчілка з дружиною Михайла Драгоманова; на фото Олена Пчілка та її донька Леся Українка в народному строї і обов'язково з нашийними прикрасами.

Свої перші альбоми Олена Пчілка видає в Парижі. Франція — країна, яка започатковує моду, там почали організовуватися всесвітні виставки, де кожна країна представляє свої досягнення. Під час таких промислових виставок кожна країна показувала свою культуру.

І Олена Пчілка представляє альбом з ґрунтовною передмовою, порівнює українські орнаменти з сусідніми культурами. І з'являється висновок, що українська культура самобутня. Рецензії на цю розвідку виходили в австрійській, французькій пресі, а альбоми Олени Пчілки починають використовувати для викладання орнаментики в Паризькій академії мистецтв.

Зараз вже не вперше в нашій культурі вибух, начебто, вишиванок, але зовсім не традиційних українських. На початку ХХ століття парфумерна фабрика

«Брокер» робить гарний маркетинговий хід: запрошують професійних французьких художників, які почали розробляти схеми псевдонародного орнаменту і випускати мило, вставляючи ці схемки. А жінки хотіли щось нове, однакові орнаменти набридали і дівчата почали перехоплювати ці орнаменти.

З'являється французька техніка вишивки «хрестик», яку ми зараз вважаємо суто українською. І це стимулює Олену Пчілку видати в 1912 році черговий альбом, бо, як вона пише: «Рукави українських жіночих сорочок перетворюються в російські ситці, ця ляпанина страшена». І з'являється термін «брокарівська вишивка» як ознака несмаку.

Олена Пчілка пише і про трансформацію використання орнаменту: спочатку вишивали тільки подоли, потім рукави – тільки низ, плече, потім пішла і пазуха — це вже останній етап, а самі рукави – теж потім, бо спочатку це була оберегова вишивка.

МАТІР НАЦІОНАЛІЗМУ

Цю жінку охоче називають матір'ю українського націоналізму. Чи не

першим віддав їй таку честь Дмитро Донцов, суддя суворий і принциповий.

Як публіцистка, белетристка, вона наголошувала конечну необхідність виходу за вузькі рамки народницької ідеології, намагалася представити різні верстви, різні сфери суспільного буття.

В обстоюванні національної ідеї Ольга Косач була послідовною. Входила у керівні органи створюваних громадівцями українських інституцій, підписувала петиції й вимоги до чинної влади.

За потреби зважувалася на зовсім уже протиправні акції. Так трапилося, скажімо, на святкуванні роковин Шевченка, коли вона огорнула погруддя поета жовто-блакитним прапором, викликавши обурення присутнього можновладця й шалену підтримку залу.

1903 на відкритті пам'ятника Котляревському в Полтаві заборонили говорити українською. Звичайно ж, Олена Пчілка виголосила промову рідною мовою, не надто зважаючи на присутність поліції.

З початком революції 1905 року з'явилися сподівання на лібералізацію. Громадівці роблять усе можливе, аби добитися скасування Емського указу 1876 року, який забороняв українське книговидання.

Врешті до Петербурга споряджують делегацію, що мала вимагати у прем'єр-міністра Вігте повернення відібраних свобод. Вести складні переговори поїхалай Олена Пчілка.

Утім, навіть і попри царську заборону, українські книжки в другій половині XIX століття продовжували виходити. Налагодилися тісні контакти з Галичиною, де цензура була непорівнянно толерантнішою.

Створилася видавнича база, з'явилися канали напівлегального чи навіть нелегального розповсюдження.

А ще ж допоміг і вручений українцями головному цензорві імперії хабар –натоді дуже певний спосіб вирішувати проблеми з владою.

«ПАЛКА» МОДЕРНІЗАТОРА МОВИ

Серед іншого, Емський указ суворо забороняв переклади українською. А якраз тоді українські культуртрегери розгорнули амбітний перекладацький

проект. Для інтерпретації світової класики катастрофічно бракувало мовних засобів, адже впродовж кількох десятиліть наша література вимушено зосереджувалася на селянській тематиці.

Перечулені селянські правдошукачі у певний момент цілковито застаріли, модернізм прокламував урбанізм і заглиблення у складну психологію інтелігентних персонажів.

І Олена Пчілка, Михайло Старицький, Іван Франко, Леся Українка взяли до реформування літературної мови. Воно тоді дістало назву «кування», тобто виковування, витворення слів. Може видатися дивним, що загальноживані нині лексеми з'явилися «з примхи» відважних авторів. Так, Старицькому ми завдячуємо словами «мрія» та «майбутнє», Олені Пчілці – прикметниками «палкий» і «променистий».

Мовні війни у нас назагал популярні – старше покоління і тоді новацій не приймало. Марко Вовчок і Нечуй-Левицький, до прикладу, обурювалися, що молоді псують пречудову народну мову. Чим не паралель до сьогоднішніх правописних суперечок...

Серед видань, ініційованих і підтриманих Оленою Пчілкою, варто вирізнити феміністський альманах «Перший вінок». Це була заявка на право жінок говорити власним голосом.

Олена Пчілка вміщує в «Першому вінку» прегарну повість «Товаришки», окреслює галерею нових жінок, студенток Цюрихського університету.

Після національної революції Олена Пчілка почала самовіддано працювати царині етнографії, стала першою жінкою-академіком.

Радянській же владі уся її багатолітня діяльність видавалася злочинною.

Врешті 1930-го чекісти прийшли з ордером на арешт.

Вісімдесятилітня жінка вже не могла самотійно ходити, і розгублені візитери таки вирішили залишити її вдома. Матір'ю опікувалися доньки, проте невдовзі й вони зазнали переслідувань.

Все ж пильно бережений архів Ольга Косач-Кривинюк таки вивозить у

рокивійни за кордон. І тим рятує унікальний пласт нашої національної пам'яті.

Перелік використаних джерел

1. Іваненко В.Г. Олена Пчілка як дослідниця народного мистецтва // Народна творчість та етнографія, 1989, № 6. С. 69–77.
2. Одарченко П. Видатна діячка української культури кінця ХІХ – початку ХХ століття // Народна творчість та етнографія, 1999, № 2–3. С. 3–15.
3. Титаренко В.П. Науковець-етнограф кінця ХІХ –початку ХХ ст. Олена Пчілка // Витоки педагогічної майстерності:зб. наук. праць, Полтава: ПДПУ ім. В.Г. Короленка, 2009, Вип. 6. С. 110–113. 351
4. Константинівська О. Етнографічна діяльність Олени Пчілки // Матеріали ІІІ-ІV наукових семінарів «Роль визначних особистостей – митців, діячів науки та культури у процесі формування національної самосвідомості наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.», Київ: МВДУК, 2011. С. 332–345.
5. Олійник М. Вираження української ідентифікації в міському одязі (на прикладі життя родин Драгоманових і Косачів) // Народна творчість та етнологія, 2014, № 4. С. 105–114.

Валентина Чернушенко, викладач
Класичного фахового коледжу
Сумського державного університету

СКАРБИ БАБУСИНОЇ СКРИНІ

Мистецтво вишивки здавна служило людям, вносило в їхній побут красу і хатній затишок. Краса цього народного мистецтва вражає. Але ще більше захоплює його живлюща молодильна сила.

Для українок процес вишивання був такою потужною молитвою, що міг рятувати душу з найтяжчого смутку, із дна безнадії.

У довгі темні осінньо-зимові вечори схилялися жінки над полотном при каганцю, щоб гаптувати долю свою, мрії свої у вишивці. Каганець ледь блимав, а заполочі нитки зшивалися одна до одної і виходив узор – веселий чи сумний, різнокольоровий чи «червоними і чорними нитками» вписаний.

Українська хата. Стіл. Покуть. Піч. Лави. Мисник. А ще розмаїття квіткове на вишиваних рушниках, божниках, підзорниках, картинах, наволочках.

Покуть – особливе місце в хаті: тут стоять ікони, прикриті кралевецькими рушниками. А поверх ще розвішували розшиті занавіски -штори.

На стінах світлини в рамках, оздоблені рушниками. А поруч – вишиті картини.

Підзорники і постільна білизна були яскравими від заповлочи. Подушки й наволочки теж в оздобі. У білесенькі наволочки господині вшивали вишиті прошви або вимержані. Часто вишивались самі наволочки.

І тоді ліжко з виставленими красиво подушками і рівнесенько застеленим підзорником ставало окрасою оселі, гордістю господині.

Рушники – це символ України, відбиття культурної пам'яті народу. Вони є водночас знаком – символом у святах та обрядах і предметом побуту. Відповідно до функціонального призначення рушники мали назви – «посудний» (кухонний), «утиральник» (для рук та обличчя).

Рушник супроводжував людину протягом усього життя – і в радості, і в

горі. Він був символом гостинності – на ньому підносили дорогим гостям хліб-сіль. Символіка хліба як Бога потребувала шанобливого ставлення до нього й вимагала, щоб він ніколи не лежав на «голому» столі, не прикритому рушником.

Коли несли кошик Великодній з Паскою, його обов'язково накривали рушником.

Син ішов від рідного порога в життя нове, його мати «на зорі проводжала і рушник вишиваний на щастя, на долю» давала.

На рушник приймали новонароджених, на рушниках проводжали людину в останню путь. Ними перев'язували корогви, хрести під час походу, процесії чи похорону, перев'язували і дорожні хрести.

У весільній обрядовості особлива роль відводилась рушникові. Дівчину, яка вигаптувала такий багатий скарб, вважали працелюбною, про таку казали, що в неї «скриня повна рушників».

Якщо дівка погоджувалась вийти заміж за парубка, вона «подавала рушники» сватам, які перев'язувались ними через плече.

Під час весілля молоді ставали на рушник, що означало: вони обрали спільну життєву дорогу.

Бажаючи молодятм щасливого подружнього життя, під час вінчання їм зв'язували рушником руки, щоб все життя прожили в парі.

На весіллях коровай розрізали і (ділили) роздавали гостям дружки, обов'язково перев'язані навхрест рушниками.

Широко використовувались ці справжні скарби в декоративному оздобленні хати.

Ікони прикривали рушником, що звався «покутний», «іконний». Стіни, світлини на стінах теж були прикрашені цим веселим дивом.

Кожна місцевість мала свої мотиви – узорі у вишиванні. Зразки оздоблень рушників Конотопщини: гладь, хрещик, вирізування.

Усі ці скарби із нашої сімейної скрині. Деякі – дуже давні, деякі недавні, навіть недошиті... Одні дуже яскраві, інші скромні. Усе, як в житті: часи веселі і трагічні. Але творили мистецтво наші бабусі і матусі в надії, що навишивали нам щасливу долю. І повернеться до нас ця доля, щаслива доля. Молімося Богу! І Він нас почує.

Наталія Чикалова, викладач української мови та літератури
ВСП «Охтирський фаховий коледж СНАУ»

Родинна скарбниця вишиванок

Дорогі колеги, я вітаю
Вас усіх і щирій шлю привіт
Від Охтирщини, від того краю,
Що ворожий зупинив наліт.

В перші дні російської навали
Піднялося місто, як стіна.
Недарма Героєм воно стало,
Бо відчуло цю біду сповна.

Ви до нас, в Охтирку, приїздили
У затишні ще осінні дні.
Ми ж візит у відповідь здійснили,
Коли вся країна у війні.

Та ми вірим в нашу Перемогу,
В Україну та її народ,
Хоч важка нам випала дорога,
На якій багато перешкод.

Зараз травень квітами буяє,
Свято вишиванки нам несе.
Я усіх сердечно вас вітаю,
Адже з ним пов'язано усе:

Дух народу, його віра й сила,
Споконвічні символи святі.

Вишиванки з гордістю носили,
Й це оберігало у житті.

Вишиванка – то перлина роду,
Що передавалась крізь віки.
В ній завжди боролись за свободу
Наші славні предки – козаки.

Ми вам привезли у подарунок
Вишиванку із країв своїх.
Може, у нас різний візерунок,
Але зміст однаковий в усіх:

Прагнення до щастя і любові,
До природи, спокою, добра,
І щоб рідні всі були здорові,
І щоб мирна надійшла пора.

А додому хочеться купити
Вишиванку львівську у цей час,
Щоб День Перемоги в ній зустріти
І частіше згадувати вас.

Ми – ті люди, хочу нагадати,
Що в період спільної біди
Можуть Схід і Захід об'єднати,
Щоб у дружбі ми жили завжди.

Вишиванка – дійсно перлина нашого українського народу, що

передавалася з покоління в покоління, з роду в рід, береглися як реліквії. Наші пращури надавали велике значення кожному елементу, кольору, розміру орнаментів і под.

Вишиванка — це символ здоров'я та краси, щасливої долі й родової пам'яті, порядності й чесності, любові та святковості; крім того, вишиванка – це ще й оберег. Символіка вишивки залежала від того, кому призначалося вбрання: парубкові-нареченому, чоловікові чи хлопцеві; дівчині чи заміжній жінці.

Вишиванка – не просто елемент етнічної одягу, це ціле багатство нації, яке несе у собі глибинний смисл. Вишиті орнаменти таять в собі зашифроване послання наших предків, які використовували вишиванку в якості оберега. [1]

Кожен регіон України має свою вишиванку, на якій відображено притаманні йому символи та цінності. Вишивані сорочки з різних частин країни різняться кольором ниток, що використовують для вишивання, а також орнаментом.

Вишиванки бувають чоловічі та жіночі і відрізняються місцем розташування візерунку. У жіночих вишиванках орнамент знаходиться на рукавах, комірі та внизу сорочки. У чоловічих сорочках вишиті лише комір та низ. Найпопулярнішими кольорами вишивки є червоний та чорний. Також використовували сині, зелені та золоті кольори.

Вишиванки – це особливий одяг, який має бути в кожного українця. У вишитій сорочці зберігається пам'ять українського народу та повага до його історії. [2]

Вишивкою прикрашали одяг, [взуття](#), кінську зброю, житло, предмети побуту. У моїй родині зібрано багато зразків вишивки. Найбільше вишиває мама Марія Корніївна Тарабан, до речі, як справжня майстриня, кожну роботу вона підписує вишитими ініціалами. Вишиває вона хрестиком завдяки тому, що на них може бути зображений практично будь-який сюжет. У цій техніці найчастіше виконуються великі роботи із значною кількістю дрібних деталей. У її колекції є велика кількість вишитих ікон, молитов, тематичних картин, рушників, скатертей, серветок. Деякі свої роботи вона з радістю дарувала

родичам чи друзям. Саме такими подарунками мама намагається зберегти спогади про себе. А кожен її виріб – це справжній витвір мистецтва, створений з любов'ю та пошаною. Інколи під час вишивки мама імпровізує та додає свої елементи до загальної схеми. Від цього картини «оживають», занурюють у минуле. Інколи здається, що в її картинах можна прочитати біографію майстрині, де відображена свято і праця українського села.

Отже, дбаючи про родинні здобутки, цінуймо працю наших пращурів, їх уміння робити світ красивішим!

Джерела:

[1] <https://gryshkovecka-gromada.gov.ua/news/1621502224/>

[2] <https://dovidka.biz.ua/rozpovid-pro-vyshyvanku/>